VIII. TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT

Viloyatning tashqi savdo aylanmasi 2023 yilning yanvar-mart oylarida 343,4 mln.AQSH dollarini yoki o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 116,1 foizni, shu jumladan, eksport 63,1 mln.AQSH dollarini, o‘tgan yilga nisbatan 99,5 foizni, import 280,3 mln.AQSH dollarini, o‘tgan yilga nisbatan 120,6 foizni tashkil etdi.

Tashqi savdo saldosi minus 217,2 mln. AQSH dollarni, shu jumladan MDH davlatlari bilan minus -164,4 mln.AQSH dollarni va boshqa davlatlar bilan minus -52,8 mln. AQSH dollarni tashkil etdi.

2023 yil yanvar-mart oylarida MDH va boshqa davlatlar kesimida viloyatning tashqi savdo aylanmasi *(ming AQSH dollari)*

	yanvar-mart		2022 yil yanvar-martga nisbatan, foizda
	2022 yil	2023 yil	
Tashqi savdo aylanmasi	**295,8**	**343,4**	**116,1**
MDH mamlakatlari	144,1	232,0	161,0
boshqa xorij mamlakatlari	151,7	111,4	73,5
Eksport	**63,4**	**63,1**	**99,5**
MDH mamlakatlari	28,9	33,8	117,1
boshqa xorij mamlakatlari	34,5	29,3	84,8
Import	**232,4**	**280,3**	**120,6**
MDH mamlakatlari	115,2	198,2	172,0
boshqa xorij mamlakatlari	117,2	82,1	70,1
Saldo	**-169,0**	**-217,2**	**x**
MDH mamlakatlari	-86,3	-164,4	x
boshqa xorij mamlakatlari	-82,7	-52,8	x

So‘ngi yillarda hukumatimiz tomonidan sanoat tuzilmasini diversifikatsiya qilishni, eksportni qo‘llab – quvvatlash, import o‘rnini bosuvchi tovar va mahsulotlarni ishlab chiqarishni yanada oshirilishi natijasida eksport tarkibida sezilarli o‘zgarishga erishildi. Jumladan, xom-ashyo eksportidan, qo‘shilgan qiymati yuqori, hamda sarmoya talab tovarlar eksportiga yo‘naltirilgan tashqi savdo amalga oshirilmoqda.

2023 yil yanvar-mart oylarida viloyat tashqi savdo aylanmasida MDH va boshqa davlatlarning ulushi

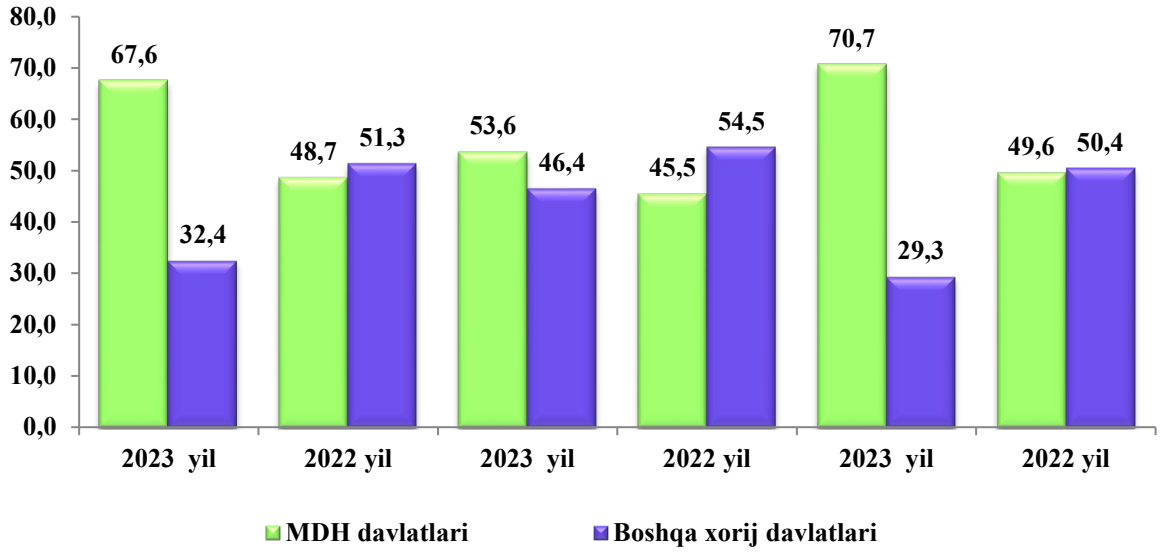

Viloyatimiz rezidentlari tomonidan amalga oshirilgan tashqi savdo operatsiyalarida asosiy ulushlarni Osiyo (66,7 foiz), Yevropa (32,6 foiz) davlatlari egallamoqda va ularning umumiy savdo aylanmasidagi ulushi 99,3 foizni tashkil etmoqda.

Buxoro viloyatining 2023 yil yanvar-mart oylarida tashqi savdo aylanmasidagi ulushining 67,6 foizi MDH davlatlariga to‘g‘ri keladi qolgan, 32,4 foizi boshqa davlatlar hissasiga to‘g‘ri keladi. Bu ko‘rsatkichlar 2022 yilda mos ravishda 48,7 foizi MDH davlatlariga to‘g‘ri kelgan bo‘lsa, qolgan 51,3 foizi boshqa davlatlar hissasiga to‘g‘ri keldi. Buxoro viloyatining MDH davlatlari bilan olib borilgan tashqi savdo aylanmasi 2023 yil yanvar-mart oylariga 232,0 mln. AQSH dollarni tashkil qilgan bo‘lsa, o‘tgan yilning mos davriga nisbatan 61,0 foizga ko‘payish kuzatilgan. Shundan eksport 17,1 foizga ko‘paydi va import 72,0 foizga ko‘paygan.

Dunyodagi mamlakatlar orasida eksportda xamkor davlatlar Qozog‘iston, Rossiya, Xitoy, Turkiya, Afg‘oniston hisoblanib, ularning jami eksportdagi ulushi 67,3 foizni tashkil qiladi, importda esa xamkor davlatlar Turkmaniston, Rossiya, Turkiya, Xitoy, Qozog‘iston davlatlari hisoblanadi va ularning ulushi 87,0 foizni tashkil qiladi.

MDH davlatlari orasida tashqi savdo aylanmasida asosiy xamkorlar Rossiya,Turkmaniston, Qozog‘iston, Turkiya va Xitoy davlatlari hisoblanib, ularning jami tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 82,0 foizni tashkil qildi. Boshqa davlatlar orasida esa Eron, Turkiya, Xitoy, Germaniya, Afg‘oniston davlatlarining ulushi 25,9 foizni tashkil qildi.

Tashqi savdo aylanmasida nisbatan katta ulushga ega bo‘lgan davlatlar
(2023 yil yanvar–mart)

(mln. AQSH dollari)

	Eksport	***Import***	***Tovar aylanmasidagi ulushi, foizda***
Turkmaniston	1,6	13,1	4,3
Rossiya	20,6	149,9	49,6
Xitoy Xalq Respublikasi	4,2	37,7	12,2
Qozog‘iston	3,0	28,3	9,1
Turkiya	8,3	15,0	6,8
Eron Islom Respublikasi	1,4	9,8	3,3
Afg‘oniston	6,3	-	1,8
Germaniya	1,9	4,2	1,8
Qirg‘iziston	4,2	1,0	1,5
Tojikiston	2,6	0,4	0,9
Litva	-	3,6	1,1
Polsha	1,8	1,7	1,0
Niderlandiya	-	1,5	0,4

Viloyatning 2023 yil yanvar-mart oylarida tashqi savdoda eng asosiy hamkor davlatlari Rossiya (49,6 foiz), Turkmaniston (4,3 foiz), Xitoy (12,2 foiz), Qozog‘iston (9,1 foiz) hisoblanib, ularning jami tashqi savdo aylanmasidagi ulushi (75,2 foiz)ni tashkil qiladi.

MDH mamlakatlari bilan tashqi savdo aylanmasi

(ming AQSH dollari)

	Eksport		***Import***	
	yanvar-mart		***yanvar-mart***	
	2022 yil	***2023 yil***	***2022 yil***	***2023 yil***
Jami	**28 885,0**	**33 835,1**	**115 221,1**	**198 196,6**
shu jumladan:				
Ozarbayjon	107,4	723,0	2 229,7	-
Armaniston	14,6	49,9	-	-
Belorisiya	-	-	574,8	5592,8
Qozog‘iston	6 046,5	2 966,4	11 645,2	28 275,7
Qirg‘iziston	5 790,8	4 229,5	163,9	974,9
Moldova	-	75,6	-	10,0
Rossiya	13 839,2	20 625,0	49 120,1	149 877,6
Tojikiston	894,4	2625,2	1054,2	375,7
Turkmaniston	1 571,7	1 647,0	49 177,7	13 089,9
Ukraina	620,4	893,5	1 255,5	-

Viloyatning eksport tarkibida barcha tovarlar va xizmatlar guruhlari bo‘yicha o‘sishi kuzatilmoqda. Kimyoviy vositalar mahsulotlari eksporti o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 2,5 marta va mashinalar va uskunalar 4,0 martaga o‘sgan.

Import tarkibining umumiy hajmidan 11,1 foizni mineral yoqilg‘i, oziq-ovqat mahsulotlari va 9,2 foizini mashinalar va transport asbob-uskunalar tashkil qiladi.

2023 yil yanvar-mart oylarida eksport-import tarkibi

(mln. AQSH dollari)

	2022 yil	*2023 yil*	*2022 yil yanvar- martga nisbatan, foizda*
Eksport tarkibi	**63,4**	**63,1**	**99,5**
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	8,5	5,1	60,0
Ichimliklar va tamaki	1,7	1,5	88,2
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg‘idan tashqari	0,9	0,8	88,8
Mineral yoqilg‘i, yog‘lash moylari va shunga o‘xshash materiallar	11,7	7,0	69,3
Hayvon va o‘simliklar moylari (yog‘lari), yog‘lar va mumlar	-	-	-
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o‘xshash mahsulotlar	1,5	3,8	253,3
Asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat	1,3	1,2	92,3
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	-	0,4	4,0 m.
Turli xil tayyor buyumlar	34,9	39,1	119,8
Xizmatlar	2,9	4,2	155,6
Import tarkibi	**232,4**	**280,3**	**120,6**
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	7,6	8,2	107,8

	2022 yil	*2023 yil*	*2022 yil yanvar- martga nisbatan, foizda*
Ichimliklar va tamaki	0,2	0,3	150,0
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg‘idan tashqari	3,0	4,0	133,3
Mineral yoqilg‘i, yog‘lash moylari va shunga o‘xshash materiallar	86,4	170,6	196,5
Hayvon va o‘simliklar moylari (yog‘lari), yog‘lar va mumlar	0,2	0,4	2,0 m.
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o‘xshash mahsulotlar	25,1	29,8	121,6
Asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat	0,8	1,0	125,0
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	89,7	56,8	64,8
Turli xil tayyor buyumlar	18,8	9,2	62,9
Xizmatlar	-	-	-

Viloyatimizda tashqi savdoni qo‘llab-quvvatlash hamda MDH davlatlari bilan ushbu sohadagi hamkorlikni yanada mustahkamlash bo‘yicha olib borilayotgan chora-tadbirlar natijasida 2023 yil yanvar-mart oylarida tashqi savdo aylanmasida MDH davlatlarining ulushi 67,6 foizni tashkil etib, hamda tashqi savdo aylanmasi o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 48,7 foizni tashkil qiladi.

Boshqa xorijiy davlatlarning viloyatimiz tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 2023 yil yanvar- mart oylarida 32,4 foizni tashkil qilgan bo‘lsa, o‘tgan yilning ushbu davrida esa tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 51,3 foizga etdi. O‘tgan yilning mos davriga nisbatan 18,9 foizga kamaydi.

Tovar va xizmatlar eksportining o‘sish sur’atlari dinamikasi
(2023 yil; o‘tgan yilga nisbatan, foiz)

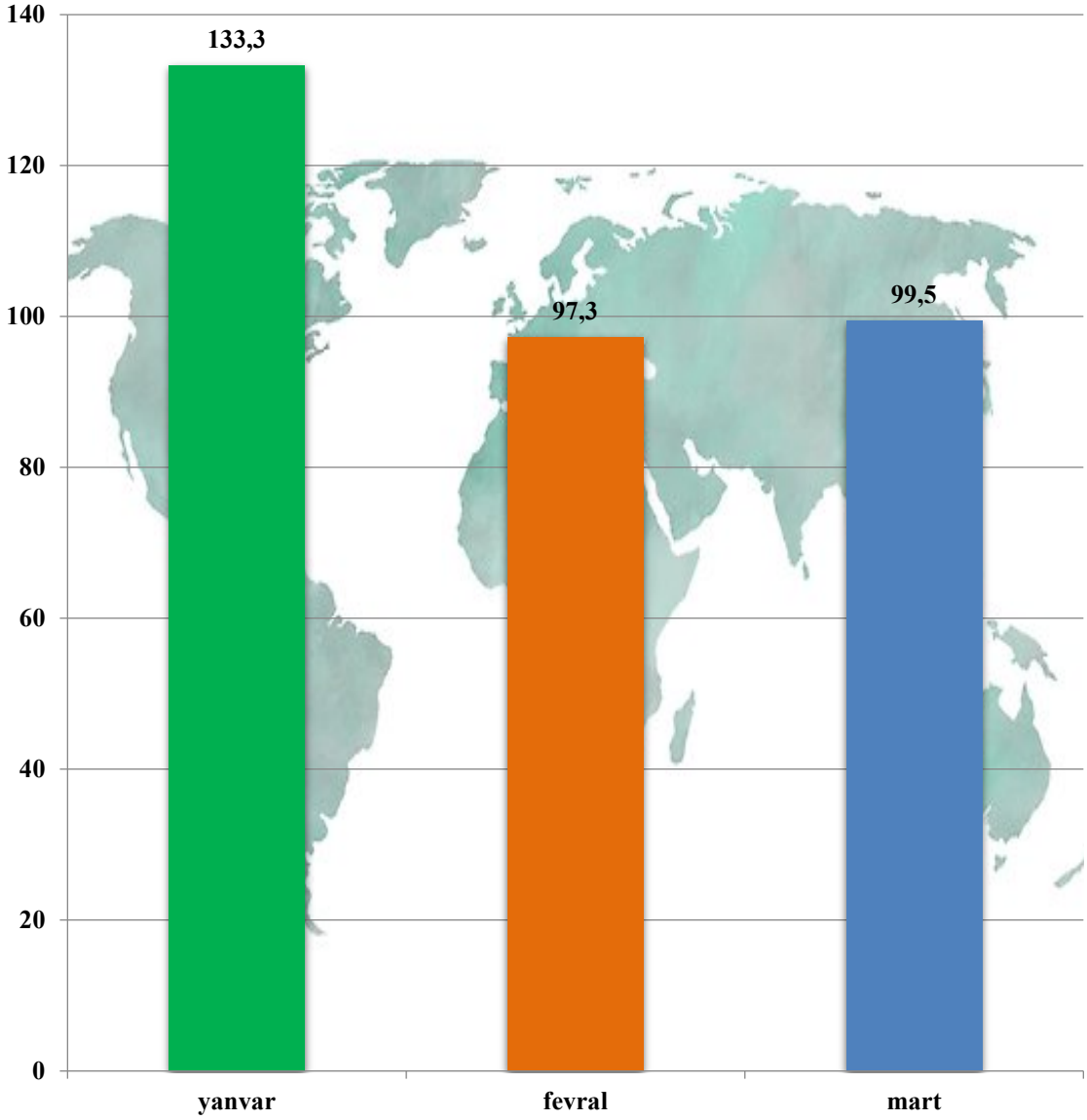

2023 yil yanvar-mart oylarida eksport qilingan tovarlar va xizmatlar tarkibining tahlili shuni ko‘rsatmoqdaki, tovarlar va xizmatlar tarkibida o‘tgan yilning shu davriga nisbatan sezilarli o‘zgarishlar qayd etildi.

2023 yil yanvar-mart oylarida MDH amalga oshirilgan eksport tarkibi
(jamiga nisbatan foizda)

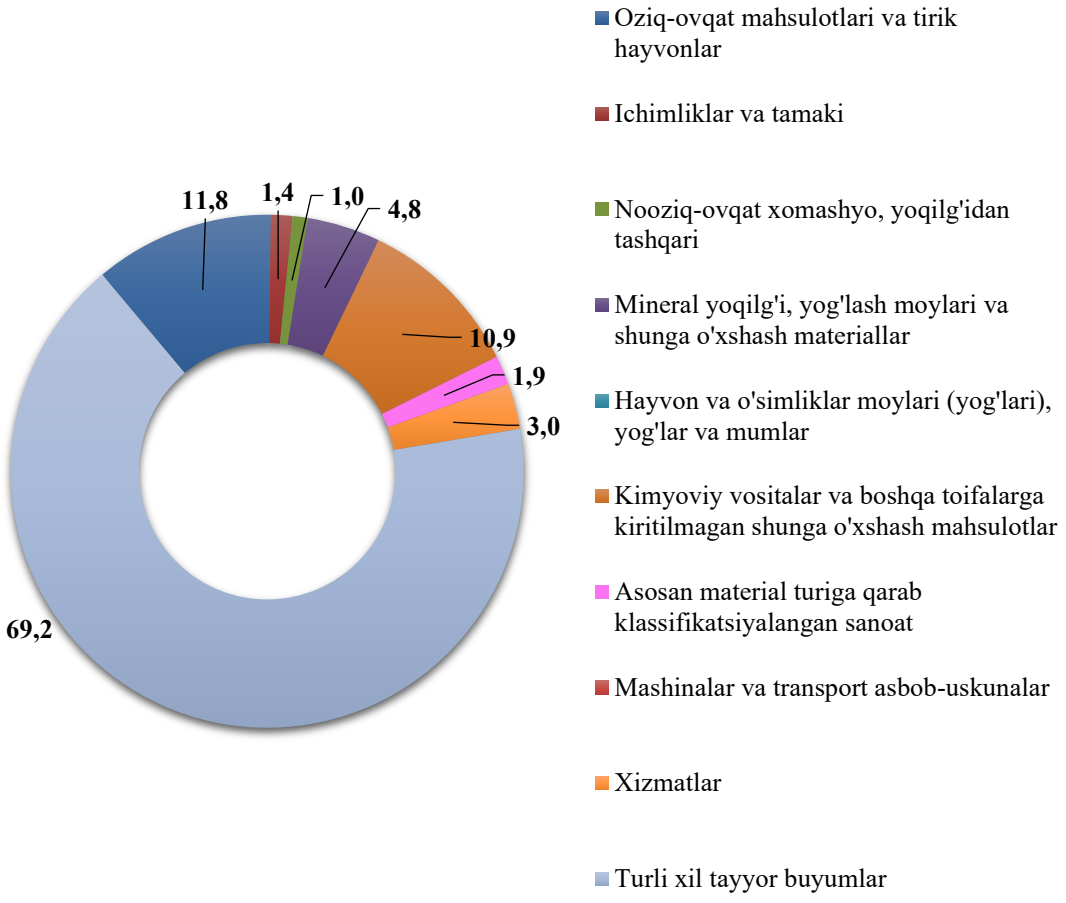

Xizmatlar eksporti hajmi 4,2 mln.AQSH dollarini yoki eksport hajmining 3,0 foizni tashkil etib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 55,6 foizga ko‘payganligi kuzatildi. Xizmatlar eksporti tarkibining asosiy ulushi transport xizmatlari, turizm xizmatlari, telekomunikatsiya, kompyuter va axborot xizmatlari hamda moliyaviy xizmatlar hissasiga to‘g‘ri keladi.

Meva-sabzavot mahsulotlari eksporti

2023 yil yanvar-mart oylarida jami 2190 ming tonnadan ziyod meva-sabzovot mahsulotlari 3,1 mln.AQSH dollariga eksport qilindi (86,4 foiz) tashkil qildi. Meva-sabzavot mahsulotlarining eksport tarkibiga qaralsa, 2023 yil yanvar-mart oylarida 1098 ming tonna sabzovotlar 1,9 mln.AQSH dollariga eksport qilingan.

Shuningdek, 1092 ming tonna meva va rezavorlar 1,2 mln.AQSH dollariga eksport qilingan bo‘lib, eksport hajmi o‘tgan yilning mos davriga nisbatan 0,2 mln.AQSH dollariga kamaygan.

Shuni aytib o‘tish joizki, mamlakatimizda eksport salohiyatini kengaytirish, yangi bozorlarni o‘zlashtirish natijasida meva-sabzavot mahsulotlari, uzum, poliz, dukkakli ekinlar, shuningdek, quritilgan sabzavot va mevalarni eksport qilish hajmi oshib bormoqda. Jumladan, 2023 yilning yanvar-mart oylarida meva-rezavorlar hamda sabzavotlar eksport hajmi 3,1 mln.AQSH dollariga yetdi (o‘tgan yilning mos davriga nisbatan 13,6 foizga kamaydi).

Meva-sabzavot mahsulotlarining tarkibi

yanvar-mart oylari (ming t.)

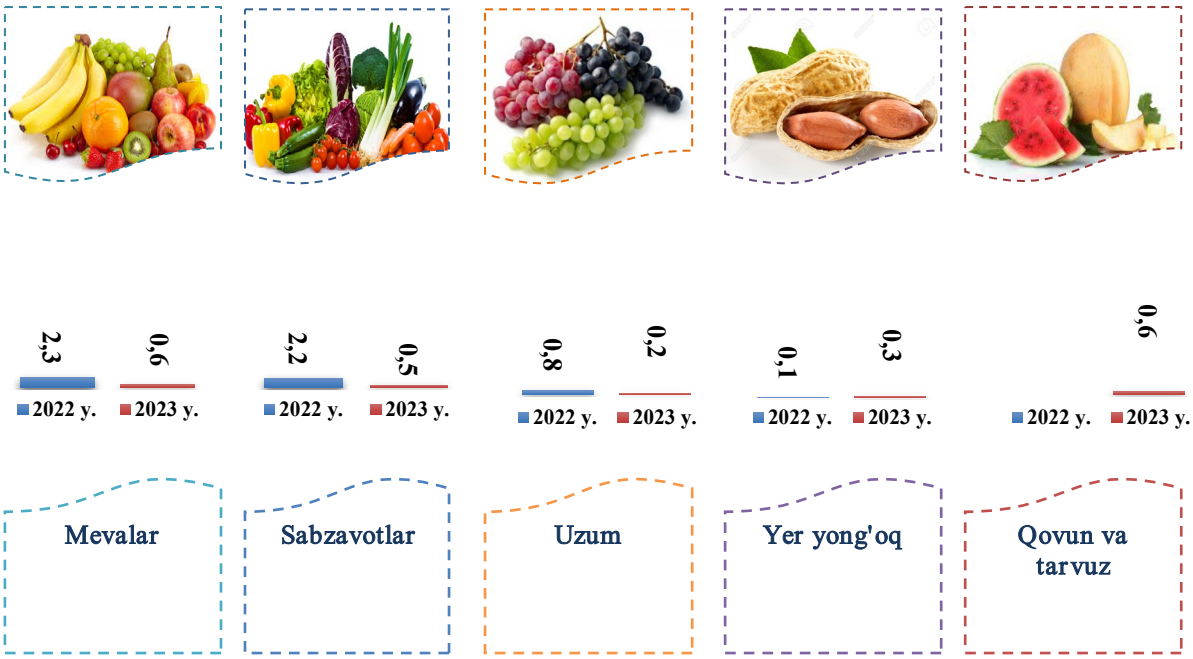

Viloyatda etishtirilgan meva va sabzavot mahsulotlarining asosiy bozorlari eksport geografiyasi

Davlat nomi	*2022 yil yanvar-mart*			*2023 yil yanvar- mart*		
	ming tonna	*mln AQSH dollari*	*ulushi, foiz*	*ming tonna*	*mln AQSH dollari*	*ulushi, foiz*
Qozog‘iston	21,4	5,1	69,9	843,3	1,1	19,0
Rossiya	0,7	0,7	9,7	1 020,4	1,5	45,8
Boshqa davlatlar	4,7	2,1	15,2	326,3	0,5	35,2

2023 yil yanvar-mart oylarida import hajmi 280,3 mln.AQSH dollariga (o‘sish sur’ati 120,6 foiz) teng bo‘ldi. Import tarkibida eng katta ulush mineral yoqilg‘i, yog‘lash moylari va shunga o‘xshash materiallar (60,9 foiz) va Mashinalar va transport asbob-uskunalar (20,3 foiz) guruhlari hisobiga to‘g‘ri keladi.

Import tarkibi

(2023 yil yanvar-mart)

	Mln.AQSH doll.	*2022 yil yanvar–martga nisbatan, foizda*	*Jamiga nisbatan, foizda*
Import	**280,3**	**120,6**	**81,6**
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	8,2	107,8	2,9
Ichimliklar va tamaki	0,3	150,0	0,1
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg‘idan tashqari	4,0	133,3	1,4
Mineral yoqilg‘i, yog‘lash moylari va shunga o‘xshash materiallar	170,6	196,5	60,9
Hayvon va o‘simliklar moylari (yog‘lari), yog‘lar va mumlar	0,3	2,0 m.	0,1
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o‘xshash mahsulotlar	29,8	121,6	10,6
Asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat	1,1	125,0	0,4
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	56,8	64,8	20,3
Turli xil tayyor buyumlar	9,2	62,9	3,3
Xizmatlar	-	-	-

2023 yil yanvar-mart oylarida MDH va boshqa xorij davlatlari bilan amalga oshirilgan import tarkibi, *(foizda)*

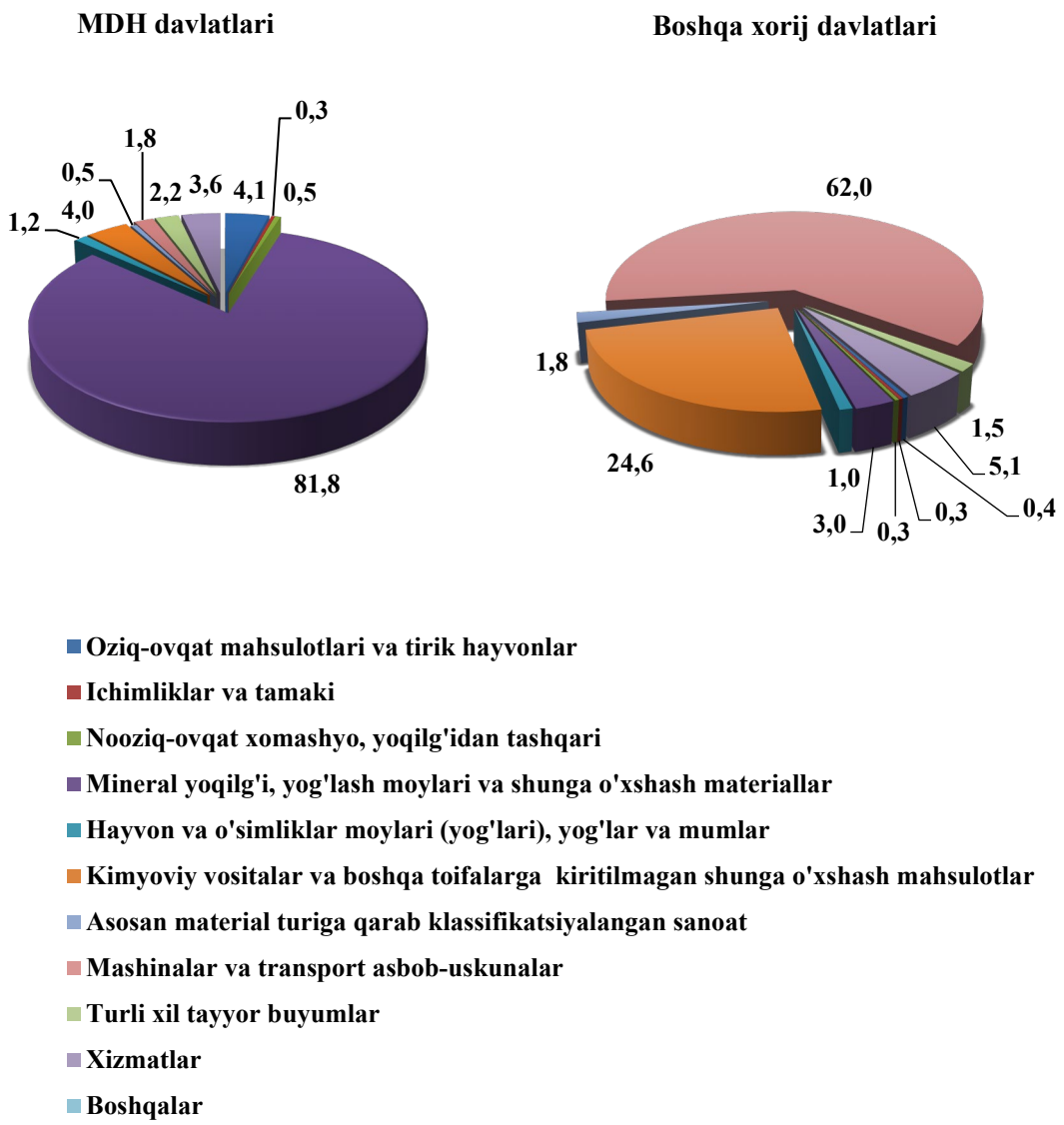

MDH va boshqa davlatlar bilan amalga oshirilgan import tarkibi
(2023 yil yanvar-mart)

	MDH davlatlari		*Boshqa davlatlar*	
	mln AQSH doll.	*Jamiga nisbatan, foizda*	*mln AQSH doll.*	*Jamiga nisbatan, foizda*
Import	**198,2**	**100,0**	**82,1**	**100,0**
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	7,8	3,9	0,4	0,5

	MDH davlatlari		*Boshqa davlatlar*	
	mln AQSH doll.	*Jamiga nisbatan, foizda*	*mln AQSH doll.*	*Jamiga nisbatan, foizda*
Ichimliklar va tamaki	0,6	0,3	0,1	0,1
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg‘idan tashqari	-	-	-	-
Mineral yoqilg‘i, yog‘lash moylari va shunga o‘xshash materiallar	168,1	84,8	2,5	3,0
Hayvon va o‘simliklar moylari (yog‘lari), yog‘lar va mumlar	0,6	0,3	-	-
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o‘xshash mahsulotlar	9,6	4,8	20,2	24,6
Sanoat tovarlar	0,5	0,5	1,5	1,8
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	3,5	1,8	53,3	64,9
Turli xil tayyor buyumlar	7,1	3,6	4,1	5,1
Xizmatlar	-	-	-	-

2023 yil yanvar-mart oylarida viloyatimizga 70 dan ortiq xorijiy davlatlardan tovar va xizmatlar importi amalga oshirilgan. Shulardan 7 ta eng yirik bo‘lgan Turkmaniston, Rossiya Federatsiyasi, Turkiya, Xitoy Xalq Respublikasi, Germaniya, Qozog‘iston va Eron hamkor davlatlaridan jami import hajmi 253,7 mln.AQSH.dollariga teng. Bu esa umumiy import hajmining 90,5 foizni tashkil qiladi.

Mashina va uskunalar importi dinamikasi
(yanvar-mart oylari; mln.AQSH dollari)

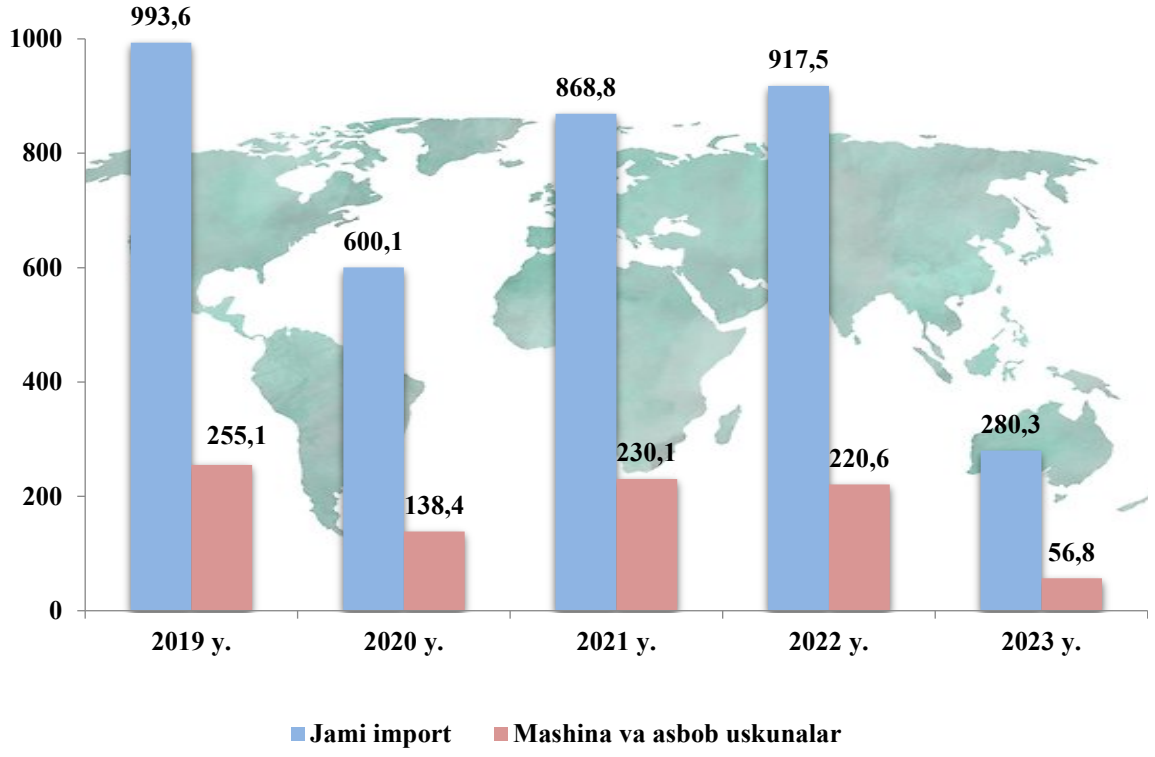

Mashina va asbob uskunalar importining ortib borishi to‘g‘ridan to‘g‘ri investitsiyalarning o‘zlashtirilishi, ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil qilinishi va modernizatsiya qilinishida o‘z aksini topadi.

Tashqi savdo aylanmasining qit’alar bo‘yicha tarkibi
(umumiy hajmga nisbatan, foiz hisobida)

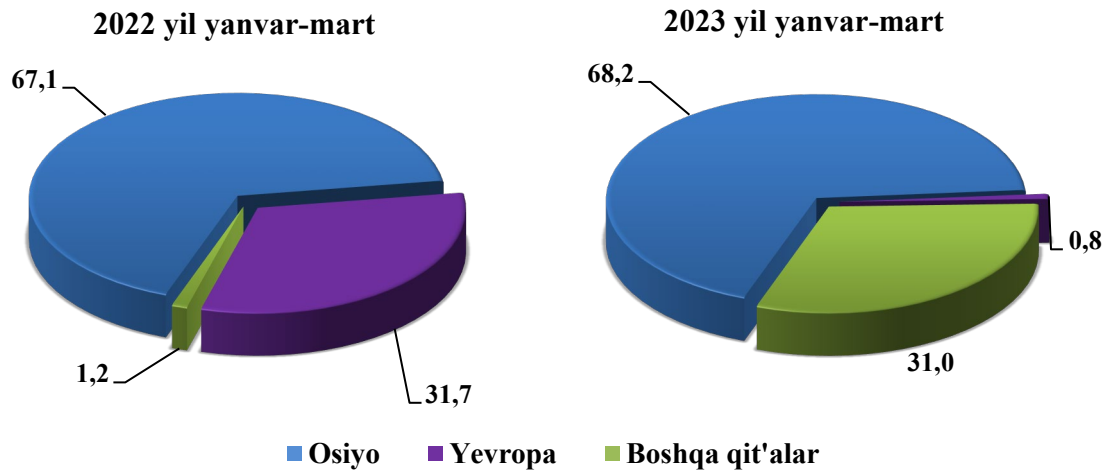

Statistik ko'rsatkichlarga izohlar

Tovar – har qanday ko'chma mulk, shu jumladan valyuta va valyuta qimmatliklari, elektr, issiqlik va boshqa energiya turlari, transport vositalari (yo'lovchilar va tovarlar tashish uchun ishlatiladigan transport vositalari, shu jumladan konteynerlar va boshqa transport uskunalari bundan mustasno), intellektual mulk ob'ektlari.

Tovarlar eksporti – agar qonunchilikda boshqa tartib ko'zda tutilmagan bo'lsa, tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona chegarasidan qaytarib olib kirish majburiyatisiz olib chiqish.

Reeksport – xorijiy tovarlar bojxona hududidan olib chiqiladigan bojxona rejimi.

Tovarlar importi – tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona chegarasidan qaytarib olib chiqish majburiyatisiz olib kirish.

Reimport – bojxona hududidan eksport rejimida olib chiqilgan O'zbekiston Respublikasi tovarlari O'zbekiston Respublikasining Bojxona kodeksida ko'rsatilgan muddatda (olib chiqilgan paytdan boshlab o'n yil ichida) qaytarib olib kiriladigan rejim.

Tashqi savdo aylanmasi – mamlakatning muayyan davrdagi eksport va import qiymatlari summasi.

Tovarlar kelib chiqqan mamlakat – tovar to'liq ishlab chiqarilgan yoki etarli darajada qayta ishlov berilgan mamlakat (tovar etarli darajada qayta ishlov berilgan mamlakat "Bojxona tarifi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunining 26 - moddasiga asosan aniqlanadi).

Tovarlarning belgilangan manzili – yuklab jo'natish paytida tovar etkazib berilishi belgilangan mamlakat sifatida ma'lum bo'lgan mamlakat.

Tovarlarning statistik qiymati – shartnoma valyutasidan qat'iy nazar yagona bazisga keltirilgan shartnoma bo'yicha tovarlar qiymati.

SIF (qiymat, sug'urtalash, fraxt) – tovarlarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni sug'urtalash hamda import qiluvchi mamlakat portigacha etkazib berish xarajatlari kiritiladi.

SIP (fraxtG'tashish va sug'urtalash) – tovarlarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni sug'urtalash hamda import qiluvchi mamlakatning chegarasidagi belgilangan joygacha etkazib berish xarajatlari kiritiladi.

FOB (bortda erkin) – tovarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni kema bortigacha etkazib berish va yuklash xarajatlari kiritiladi.

DAF (chegaragacha etkazib berish) – tovarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni belgilangan joygacha yoki eksport qiluvchi mamlakat chegarasidagi joygacha yoxud qo'shni mamlakat chegarasigacha etkazib berish xarajatlari kiritiladi.

Xizmatlar (ishlar) eksporti — O'zbekiston Respublikasining rezidentlari tomonidan norezidentlarga, iqtisodiy geografik joylashuvidan qat'i nazar, ko'rsatilgan xizmatlar (bajarilgan ishlar).

Xizmatlar (ishlar) importi — norezidentlar tomonidan O'zbekiston Respublikasi rezidentlariga, iqtisodiy geografik joylashuvidan qat'i nazar, ko'rsatilgan xizmatlar (bajarilgan ishlar).